

Efter avslag

Barns upplevelser och tankar
om återvändande

Författare/projektledare: Mikaela Hagan
Intervjuer är genomförda av: Jenny Ceder, verksamhetsutvecklare,
Röda Korsets center för krigsskadade och torterade i Skellefteå.
Layout: Helene Heed
Foto framsida: Marie Sparréus

Stort tack till barnen som medverkat
och delat med sig av sina erfarenheter och tankar!

Projektet vill även tacka Röda Korsets center för krigsskadade och torterade i Skellefteå och Jenny Ceder specifikt som utöver att delta i AMIRA-projektets samverkansgrupp har genomfört intervjuerna och tagit fram förslaget på hur man kan prata om avslag och återvändande med barn.

Bilder: Marie Sparréus, Bilderna är från Röda Korsets behandlingscenter för krigsskadade och torterade i Skövde

EUROPEISKA UNIONEN
Asyl-, migrations- och
integrationsfonden

Vi främjar migrationens möjligheter genom
att driva ett projekt som medfinansieras av
Asyl-, migrations- och integrationsfonden.

AMIRA – Assisting Migrants in Return and Asylum

Innehållsförteckning

Bakgrund.....	4
Reflektioner utifrån intervjuerna	6
Barns tankar och upplevelser	8
Barns situation och upplevelser efter återvändandet.....	13
Samtal med barn om avslag och återvändande	15
Rekommendationer	17

Bakgrund

Röda Korset har bedrivit verksamhet med syfte att ge stöd vid avslag och återvändande sedan minst ett tiotal år tillbaka. Inom vår verksamhet har det dykt upp frågor om barn och återvändandeprocessen i Sverige. Frågorna, från personer som stöttar individer med avslag på sin asylansökan, har bland annat handlat om återvändandesamtalen på Migrationsverket och huruvida de är obligatoriska. Det har även funnits funderingar kring om, när och hur det är bra för barn att medverka på dessa. Utifrån dessa frågeställningar har vi fört dialog med handläggare och ansvariga på Migrationsverket samt med representanter från andra målgruppsnära verksamheter, exempelvis kuratorer som arbetar med att ge stöd till barn som anhöriga vid Röda Korsets center för krigsskadade och torterade i Skellefteå.

Det visade sig i samtal med handläggare på Migrationsverket att det inte fanns någon enhetlig policy eller riktlinjer kring barns medverkan på återvändandesamtal. Utifrån de samtal som fördes uppmärksammade vi att handläggare hade olika förhållningssätt till samtalen. Vissa handläggare ansåg att de var obligatoriska medan andra upplevde att samtalen kunde vara rent skadliga för barn. Så som processen ser ut idag har alla asylsökande rätt till ett underrättelsesamtal där beslutet presenteras av en handläggare. Migrationsverket kan sedan följa upp med ett specifikt återvändandesamtal när ansvarig handläggare anser att det behövs. Det finns ingen statistik kring hur många som erbjuds eller kommer på ett samtal. Det är därför oklart i vilken utsträckning personer med avslag generellt sett ges möjlighet att komma på återvändandesamtal.

Det finns heller ingen uppföljning kring hur många barn som är med på samtalen, hur de går till eller hur barn som varit med upplever dessa samtal. Migrationsverket har tagit fram ett handläggningsstöd för prövningar av barnets bästa som ska gälla även vid frågor som rör återvändande. I detta står det bland annat att barn ska vara en del i återvändandet och få anpassad information om vad som händer. Materialet tar upp exempel på beslut som fattas under återvändandeprocessen där en prövning av barnets bästa ska göras. Dessa är bland annat beslut om uppsikt, förvar, bidrag, ordnat mottagande i hemlandet, förlängd tidsfrist, återreseförbud, utreseform och överlämnande av ärende om verkställighet till Polismyndigheten. I handläggningsstödet finns även en metod beskriven för att pröva barnets bästa som bygger på Barnombudsmannens material.

För att kunna ge individer med avslag och deras stödpersoner bättre vägledning kring processen och återvändandesamtalen hos Migrationsverket bestämde vi oss för att undersöka barns upplevelser av avslag, återvändandesamtal och vilken typ av stöd och bemötande de själva ansåg vara viktigt vid ett avslag och ett eventuellt återvändande.

Sedan samtalen med handläggare på Migrationsverket skedde har myndighetens digitala verktyg för att pröva barnets bästa integrerat obligatoriska frågor i myndighetens ärendehanteringssystem som handlar om barnets bästa har beaktats i förhållande till återvändande och om samtal har förberetts och anpassats för barnet i fråga exempelvis inför ett underrättelsesamtal.

Barnets rätt att bli hörd, artikel 12 i FN:s konvention om barnets rättigheter

Barn har rätt att bli hörda i frågor som berör dem. Det är en individuell rättighet, men även barn som grupp har rätt att göra sina röster hörda och bli lyssnade på. Det innebär att barn ska involveras även i återvändandeprocessen på ett sätt som beaktar principen om barnets bästa, artikel 3 i FN:s konvention om barnets rättigheter. Det är en rättighet och inte en skyldighet för barnet att vara delaktig i processer som barnets berörs av. En dialog bör därför föras i det enskilda fallet kring barns involvering i återvändandet och hur det kan ske på ett lämpligt sätt.

Barnets delaktighet i återvändandeprocessen ska utgå ifrån det enskilda barnets bästa och eventuella samtal med enskilda barn måste förberedas utifrån det enskilda barnets förutsättningar och behov. För att delaktighet ska kunna ske på ett sätt som är tryggt och anpassat för det enskilda barnet, bör informationen vara anpassad och det bör vara tydligt vad syftet med barnets medverkan är samt vad barnet kan påverka i processen och inte.

Barns delaktighet och medverkan förutsätter barnanpassad information, individanpassat samtal, förberedelser hos den som genomför samtalet och eventuell återkoppling. Ett varmt, men ärligt och rakt bemötande är viktigt för upplevelsen av samtalet som tryggt.

(Källa: FN:s konvention om barnets rättigheter samt FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar nr 12 om barnets rätt att bli hörd)

Barnets rätt till information och yttrandefrihet, artikel 13 i FN:s konvention om barnets rättigheter

Barnet ska ha rätt till yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet att söka, ta emot och sprida information och tankar av alla slag, i tal, skrift eller tryck, i konstnärlig form eller genom annat uttrycksmedel som barnet väljer. Utövandet av denna rätt får underkastas vissa inskränkningar men endast sådana som är föreskrivna i lag och som är nödvändiga för att respektera andra personers rättigheter eller anseende, eller, för att skydda den nationella säkerheten, rättsordningens grunder eller folkhälsan eller den allmänna moralen.

(Källa: FN:s konvention om barnets rättigheter)

Under våren 2021 har personal på Svenska Röda Korsets behandlingscenter för krigsskadade och torterade i Skellefteå genomfört intervjuer med åtta barn i åldrarna nio till femton år om deras erfarenheter och tankar om att få avslag på asylansökan och om återvändande. Dessa intervjuer har skett inom ramarna för en behovsanalys som genomförts inom det AMIF-finansierade projektet AMIRA (Assisting Migrants in Return and Asylum). Alla barn som intervjuades är från Afghanistan och intervjuerna genomfördes innan talibanerna tog över makten i Afghanistan senare samma år. Syftet med intervjuerna har varit att lyssna in barns tankar och åsikter kring avslag och återvändandeprocessen. Syftet har även varit att erbjuda barn en möjlighet att påverka för en mer human och barnanpassad process genom att dela med sig av sina erfarenheter. Intervjuerna genomfördes av en person som var känd för barnen sedan innan och alla föräldrar informerades och samtycke till att intervjuerna genomfördes lämnades. Namnen i detta material är påhittade för att bevara barnens anonymitet.

Reflektioner utifrån intervjuerna

Generellt har de barn vi pratat med uttryckt ett behov av att prata om frågor som rör avslag, utvisning och återvändande. Barn har ofta många rädslor kopplat till återvändande och hemlandet som de kan ha behov av att få ventilera och prata om. Bland dessa rädslor finns oro för krig, fysisk säkerhet, att bli tvångsrekryterad, eller att bli slagen i skolan, kulturella skillnader, att få gå i skola, att leva som tjej, att återvända till ett land där man inte kan språket, kulturen eller kanske ens har varit i eller inte har minnen av, att inte känna någon eller att inte ha vänner. I samtal med barn med avslag är det viktigt att det finns utrymme att prata om eventuella minnen samt saker som kan vara positivt med ett återvändande. Det kan till exempel vara att träffa släktingar barnet inte har träffat på länge. Det är också viktigt att det finns tid för att ha samtal med barn. Barn behöver känna sig trygga för att prata och kunna ställa frågor. Det är också viktigt med tid i form av återkommande samtal för att bekräfta att barnet förstått information som getts.

Barn som intervjuats har både positiva och negativa upplevelser av att vara med på Migrationsverkets återvändandesamtal. Bemötandet och känslan som den som håller i ett samtal om återvändande förmedlar kan vara avgörande för barnets upplevelse i sin helhet. Hur föräldrarna reagerar och mår kan också vara avgörande för huruvida samtalet är i enlighet med barnets bästa eller inte. Om föräldrarna får starka stressreaktioner i samband med underrättelse av beslut eller under ett återvändandesamtal och inte kan ta hand om barnets känslor kan det också påverka barnet negativt.

Att leva som papperslös eller med ett lagakraftvunnet beslut som inte kan verkställas påverkar också barn generellt sett negativt. Många barn berättar att dåliga tankar tar upp en stor del av deras tid. Barn som lever som papperslösa jämför sig med andra jämnåriga och kan känna sig orättvist behandlade på grund av avsaknad av rättigheter som andra barn har. Det kan exempelvis handla om tillgång till aktiviteter.

Det är viktigt att det finns en balans i barns involvering och att barn involveras på ett sätt som är rimligt utifrån ålder och det enskilda barnets situation. Det kan handla om att undvika att barn till exempel får gå in och tolka och översätta beslut för sina föräldrar, men samtidigt att föräldrar och andra aktörer är raka och tydliga med vad som kommer att ske och vad ett avslag eller ett återvändande innebär. Generellt sett är det viktigt att de som möter barn som har fått avslag eller som befinner sig i återvändandeprocessen vågar kommunicera öppet och rakt med barnet på barnets nivå. Ett viktigt stöd viktiga vuxna kan ge är att förbereda barnet och ge ramar inför exempelvis ett återvändandesamtal med Migrationsverket. Som stödperson kan man hjälpa föräldrar att föra en dialog med sin handläggare på Migrationsverket kring huruvida barn ska vara med eller inte och hur samtal kan anpassas för att barnen ska kunna vara med på ett bra sätt. Ett annat viktigt stöd är också att stödja föräldrar i hur de kan berätta för barnen om avslagsbeslutet. Vi ser att det ibland händer att barn inte får veta i tron att de skyddas av föräldrar och andra vuxna i deras närhet.

De barn som Röda Korset intervjuat har uttryckt att de vill veta hur det kommer att bli efter en utvisning eller ett återvändande på ett väldigt praktiskt plan. Utöver fysisk

Foto: Marie Sparréus

säkerhet och krig är skola och utbildning något som barn ofta oroar sig över. Saker som enligt de intervjuade barnen själva kan hjälpa i samband med eller efter återvändandet är att ha lite pengar, mat, boende och skola ordnat. De lyfter även vikten av att veta vad man kan vänta sig innan man utvisas eller återvänder.

Våra erfarenheter i arbetet med att ge stöd vid avslag och återvändande visar på betydelsen av att stötta föräldrarna i barns delaktighet genom att ställa frågor kring barnen i processen och stötta föräldrarna att stötta sina barn. Andra sätt som kan vara betydelsefulla kan också vara att stötta familjen, föräldrarna och barnen i att prata med någon annan när föräldrarna inte orkar med på grund av processen och sitt eget mående.

Barns tankar och upplevelser

Zahra, flicka 12 år

Har du varit med på ett återvändarsamtal på Migrationsverket? Hur upplevde du det mötet?

"Ja, det har jag. Jag tyckte dom var väldigt hårda med att säga, att berätta beslutet. Dom sa typ att men ni kan väl ta bilder av er så ni kan åka hem igen. Dom skulle göra nån passgrej så vi skulle åka tillbaka till Afghanistan."

Fick du förbereda dig inför mötet?

Fick du veta vad det var för möte?

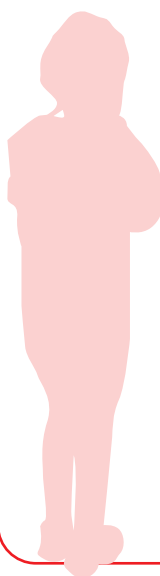
"Vi fick ett brev hem där det stod att de skulle berätta om beslutet och sånt. Berätta mer om beslutet. Och så var vi där och sen sa dom...ja."

Fick du som barn säga något i det mötet?

Hade du velat säga något i ett sånt möte?

"Nej, jag satt bara där och mina syskon, alltså vi bara satt där och dom bara – Så här gäller det! Och sedan vad vi än sa dom ville inte lyssna på vad vi skulle säga. Dom bara alltså – Det här är inte mitt jobb att lyssna på er, mitt jobb är att säga beslutet sen kan ni gå härifrån!"

"Ja, alltså okej att dom liksom har utbildat sig till det, men dom förstår ju inte hur det är liksom, och bara för att dom ser att typ nån statistik visar att det är lite tryggare där så kan dom liksom inte bara skicka tillbaka till hemlandet."

Hamid, pojke 10 år

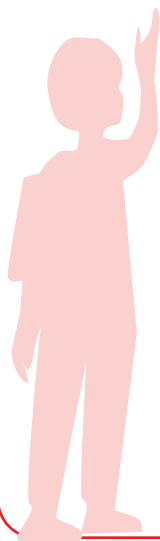
Vad behöver ett barn för stöd innan man återvänt?

"Att få ett plats att stanna. Nån plats att stanna för annars skulle dem som bor på raden eller nåt så där...på som en väg där man går. Nånstans att bo i alla fall. Lite pengar för mat och sånt. Jag tror det skulle hjälpa lite med barnen att gå i skolan för då får barnet veta saker som det skulle behöva veta."

"Kanske lite att man ska ha, jag vet inte säkert men i Afghanistan får man ha med sig som mat när man åker till ett annat land? Lite som när man...när man åker flygplan har man som en plats när dom är i flygplanet, ger dom mat till dom då? Pengar också."

Vad behöver ett barn för stöd efter man återvänt?

"När man kommer fram till Afghanistan så kanske man inte kom ihåg vars allt var, man kanske blir lite så...om man är hungrig när man kommer dit så kanske man inte vet var en restaurang eller nånting där man kan äta är så man kan ha med sig lite...man kan köpa när man kommer till platsen, lite saker och sedan kan man gå runt platsen och se om man hittar nånstans."

Laila, flicka 12 år

Har ni fått avslag på er ansökan? Hur kändes det för dej?

"Ja, tre gånger har vi fått nej. Det känns inte tryggt om man säger så, man är ju rädd om man ska återvända, vad som ska hända och sånt. Man ser ju att det är jättemånga som dör där varenda dag så då tänker man att man kan vara en av dom om man är där. Familjen mår inte bra psykiskt. När föräldrarna mår dåligt så påverkas barnet också och sen mår man dåligare när man ser att dom mår dåligt"

Vad behöver ett barn för stöd innan man återvänt?

"Att dom har något tryggt hem som dom kan bo i, inte i någon jättefärlig stad och att dom har skola som dom kan gå. Dom skolor som är gratis är inte så jättebra för att det är ganska osäkert där och dom som betalar och går till en skola där är det lite bättre men fortfarande man vet aldrig vad som händer"

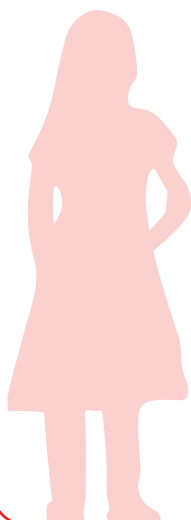
Vad behöver ett barn för stöd efter man återvänt?

"Många som har familj där har ju flyttat till annat land eller någonting så att det är ju som att komma till ett helt nytt land fast det är ens eget land. Man känner ingen, man har inga familjemedlemmar där, släkt och sånt och ja...Alltså om nån kommer och tar oss till Afghanistan, jag vet inte vad vi ska göra, när vi kommer ner från flygplanet, vad ska vi göra då?"

Övrigt om asylprocessen

"Det har varit väldigt jobbigt för att det är jättelänge som man sitter osäker på vad som händer och inte. Snart sex år har vi suttit osäkra. Alltså i sex år bara gå i skola och sånt och så vet man inte kommer jag att gå kvar till nästa år till nästa årskurs eller kommer jag komma till Afghanistan igen, vad händer och sånt..."

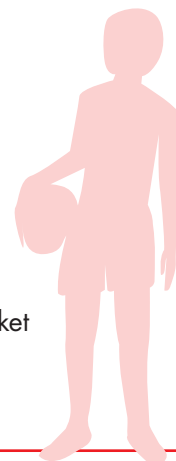
Och så fort man får nåt besked så är det något negativt och det är inte direkt som att dom förstår och sånt... Alltså dom förstår typ inte läget det är bara deras lagar som bara typ - Nämen det här, dom här ska åka tillbaka om det är så här!"

Abulfazl, pojke 10 år

Övrigt om asylprocessen

"Att vänta på svar ibland tar det som jättelänge på att vänta på ett svar om någonting om man ska stanna eller gå, det tar som ett halvår eller ett år. Det längre det tar ju mer orolig man blir som vad kommer det bli? Vad kommer det bli? Då tänker man på det kanske ett halvår och så blir man som lite rädd. Fast jag förstår som att man måste tänka, att Migrationsverket måste tänka."

Ali, pojke 15 år

Har ni fått avslag på er ansökan? Hur kändes det för dej?

"Ja vi fick det ungefär för en månad sen. Och då...hur ska jag säga...det kom som en chock. Vi trodde verkligen att vi skulle få stanna här. Det var andra gången vi sökte. Man kan se det så här liksom, som att du inte har någon framtid, du kan inte göra vad andra barn kan göra till exempel att ta körkort, att resa utomlands med sina föräldrar framför allt, att de inte kan få jobb, att vissa barn är tvungna att jobba svart när de fyller arton och det blir bara fruktansvärt jobbigt när man får ett sånt besked från Migrationsverket. Och sedan sitta och prata om det också är jättejobbigt framför allt."

Hur upplevde du återvändandesamtalet hos Migrationsverket?

"Det var en kvinna som satt bakom en dator och pratade med oss och försökte övertyga om att vi kom från det landet."

Fick du förbereda dig inför mötet? Fick du veta vad det var för möte?

"Jag gillar inte att förbereda mig inför saker, jag tycker att det är onödigt, jag talar bara sanningen. Så när jag kommer dit så berättar jag bara som det är."

Fick du som barn säga något i det mötet?

"Jamen, inte prata direkt men jag sa ju det jag tyckte, rakt ut. Om jag blev lyssnad på kan jag inte säga men den där kvinnan som satt bakom datorn var jättesnäll, hon försökte verkligen hjälpa oss. Och det finns nånting som kallas gränspolis och om dom inte kan göra jobbet, Migrationsverket, så skickas vårt ärende till gränspolisen så att det blir så"

Hade du velat säga något i ett sånt möte?

"Jag fick säga allt"

Vad behöver ett barn för stöd innan man återvänt?

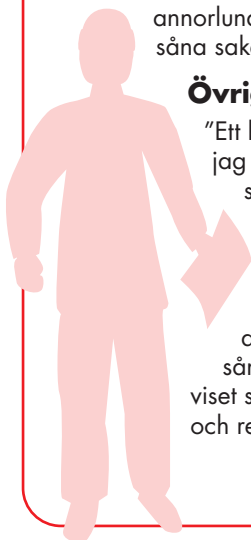
"För det första är det ju fruktansvärt, det är det första, alltså man har tankar och sånt där genom det och det kan ju vara svårt för ett barn att tänka att återvända till ett land där det är krig, hunger och sånt där, det blir ju svårt. Men det man ska tänka på kan ju vara att prata med sina föräldrar, prata med kurator på skolan, prata med någon lärare, nån kompis du känner väldigt väl ja...alltså bara få ut vissa saker som du har inombords"

Vad behöver ett barn för stöd efter man återvänt?

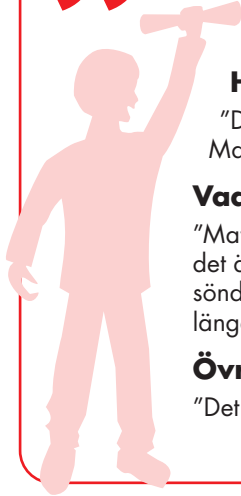
"Jag har ingen aning, för jag känner ing...alltså jag tänker att dom bör lära sig språket igen, dom måste lära sig kulturen. I vissa islamska länder är det väldigt hårt med sånt där inte svära, inte kolla på...vara på nätet och sånt där så det blir ju annorlunda. För att här i Sverige är det ju så att det är helt fritt fram att göra såna saker men där kanske det är förbjudet."

Övrigt om asylprocessen

"Ett barn borde inte behöva gå igenom nåt sånt här. Aldrig i sitt liv. Alltså jag valde inte att komma hit från början, jag valde aldrig liksom att få stanna här. Men när det blev så att jag adopterade den här kulturen, det här språket alltså skola, vänner allt, allt som är omkring mig så blir det jättesvårt om man inte får en bekräftelse, att ett barn inte förtjänar sånt liksom. Ge barnet uppehållstillstånd och ge föräldrarna en sak som dom måste bevisa för att få stanna i det här landet, att dom tillhör samhället på något sätt så om det skulle vara något sånt liksom om barnet så är det mycket viktigare än föräldrarna på det viset så det är det jag tycker, jag tycker inte om Migrationsverkets lagar och regler överhuvudtaget speciellt asyl det är ju det det handlar om."

”

Reza, pojke 11 år**Har ni fått avslag på er ansökan?
Hur kändes det för dej?**

”Det kändes jättesviken, alltså jätteledsen, alla vart ledsna. Mamma, pappa och jag grät lite och pappa vart ledsen.”

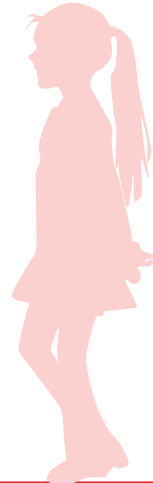
Vad behöver ett barn för stöd efter man återvänt?

”Mat och allting och vatten. Alltså det finns ju inget att göra i Afghanistan det är bara krig. Alla hus är sönder och man kan inte bo där, taken är ju sönder. Det finns ju ingen affär eller nåt sånt eller jag vet inte det var för längesedan jag var ju typ fem eller fyra år när jag var i Afghanistan”

Övrigt om asylprocessen

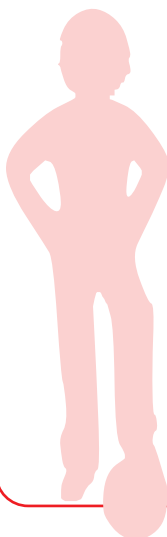
”Det har varit svårt att inte veta, man tänker jättemycket, man blir stressad.”

”

Zainab, flicka 9 år**Övrigt om asylprocessen**

”Alltså om man får stanna då är det bra då känns det tryggt och man trivs på allt men om man får nej och får gå tillbaks till sitt land, alltså det känns som alltså typ en sten i hjärtat och nån vill döda dej, det känns typ så. Det vore bättre om man fick ett ja. Man får vänta länge men i hjärtat känns det kanske du typ får ja och så där och man blir inte ledsen och så. Jag tror att några av mina kompisar har hopp men inte alla.”

”

Fatima, flicka 13 år**Vad behöver ett barn för stöd innan man återvänt?**

”Man typ inte så där mycket pengar men pengar så att man kan börja med sitt liv igen i sitt hemland. Eller ha typ bättre, när man har varit i sitt hemland och det har typ varit krig eller så när man har flytt till Sverige eller jag vet inte vad man har gjort då kan man haft ett dåligt liv men nu kan man kanske om man får pengar eller andra saker kan man börja på ett bättre liv.”

Vad behöver ett barn för stöd efter man återvänt?

”Kanske att deras föräldrar får jobba så att dom får mat, att dom får börja skolan tycker jag.”

Övrigt om asylprocessen

”Det har varit jättelänge. Inte roligt kul att var så här länge i Sverige och sen få nej. Så jag tyckte inte att det var så roligt att vi fick vänta i typ sex år eller hur länge vi nu varit här i Sverige”.

”

Amir, pojke 9 år**Har ni fått avslag på er asylansökan?
Hur kändes det för dig?**

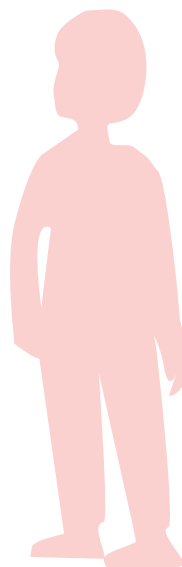
”Ja, jag vet inte hur många gånger. Vi pratar inte så mycket om det. Vi vet, men lite. Det kändes dåligt. Ledsen kanske lite.”

Vad behöver ett barn för stöd efter man återvänt?

”Grejer och saker. Kanske hus och grejer dom behöver. Och mattor och sånt. Allt till huset. Att gå på skola. Kompisar. Jag vet inget mer.”

Övrigt om att söka asyl i Sverige

”Dålig, alltså man ska ju få veta om man får vara kvar eller inte. Det har inte varit så dåligt för mig, tror att det kanske är samma sak för min familj också. Att gå i skola i Sverige är bra nice men i Afghanistan är det i mitten för att lärarna slår barn”

”

Sharifa, flicka 11 år**Har ni fått avslag på er asylansökan?
Hur kändes det för dig?**

”Ja vi får inte stanna i Sverige, jag kommer inte ihåg så mycket om vi fick nej eller ja men jag tror att vi har fått nej. Det var inte bra, alltså jag vill inte gå till mitt hemland för då kunde jag inte ha vänner, så bra vänner, då är det krig och sånt men här är det skönt man kan ha vänner att leka med all och gå till skolan. Kanske dom dödade oss om vi kom tillbaka och jag kunde inte gå till skolan”

Vad behöver ett barn för stöd efter man återvänt?

”Då behöver det barnet hjälp med att få gå till skolan och få vara trygg och ha kompisar och leka med alla. Och att ha mat och sånt, kunna äta nåt, om man inte äter kommer man att dö”

”Jag brukar tänka på sånt här nån gång när jag är ensam, när jag sitter hemma eller så då brukar jag tänka på det. Jag kan inte prata med mamma eller pappa om det. När jag ser nån svensk som har det bra hemma eller dom har bra kläder då säger jag till min mamma att om vi skulle få uppehållstillstånd så skulle vi också ha sådana där grejer och då säger hon - Okej det gör inget, vi kommer få det, var inte ledsen. Mamma och pappa är oroliga också, dom säger inte det, dom visar inte så mycket men jag tror att dom också är ledsen för det. Jag har flera kompisar som också oroar sig, alla mina vänner har det så också. Jag tror dom också är ledsna, dom har inte heller uppehållstillstånd, dom blir också ledsen för det, dom vill kanske inte heller gå till sitt hemland.”

Barns situation och upplevelser efter återvändandet

Svenska Röda Korset har under åren 2019 och 2020 även intervjuat barn som återvänt till Albanien, Kosovo och Irakiska Kurdistan samt deras föräldrar om barns behov kopplat till återvändande och reintegration. Sammanlagt intervjuades 28 personer om deras upplevelser av att återvända och de allra flesta även om barns behov och erfarenheter kopplat till återvändande. Av dessa var sex barn eller unga som återvänt som minderåriga. Barns behov, rättigheter och framtid var ofta kopplade till orsakerna till migrationen och påverkade många gånger valet att återvända självmant. Föräldrar själva betonade ofta rädsla för polis och tvång, kopplat till sina barn och beslutet att återvända. I princip alla barn hade påverkats mer eller mindre negativt av återvändandet. Omställningen beskrivs av flera föräldrar som svårast för barnen och i synnerhet de barn som bott i Sverige eller i ett annat EU-land i flera år.

De flesta barnen hade enligt föräldrarna informerats om avslagsbeslutet och återvändandet. Föräldrarna var medvetna om de svåra känslorna barnen hade kopplat till avslaget och omställningen som det innebar. Många föräldrar bar också själva på känslor av sorg, misslyckande och skam för sina barns situation och att inte kunna ge dem de levnadsvillkor och den framtid som de önskade. Däremot är det oklart om barnen varit delaktiga i asyl- och återvändandeprocessen hos myndigheterna. Barnen som intervjuades sa att deras egna asylskäl eller behov av stöd vid återvändandet inte hade hörts i någon större utsträckning – de hade haft möten med Migrationsverket där väldigt generella frågor hade ställts eller varit med på möten med reintegrationsaktörer utan att deras egna behov hade diskuterats. De behov som lyftes av barnen var ofta kopplade till familjens behov, men även barnspecifika behov kom fram. Exempelvis lyftes svårigheter med tillgång till utbildning, utbildningens kvalitet, att barn hade fått gå om klasser vid återvändandet och språksvårigheter hos de barn som fötts i ett EU-land av både barn och deras föräldrar.

I princip alla föräldrar beskriver att barnen påverkats negativt av att återvända. Barn har visat starka känslor och flera barn frågar om och drömmer sig tillbaka till tiden i asyllandet flera år efter återvändandet. Återvändandet beskrivs av flera föräldrar som chockartat och kaotiskt för barnen. Det är framför allt de stora skillnaderna i levnadsvillkor och att inte få sina basala behov tillgodosedda efter återvändandet som är svårt. Det är även många föräldrar och barn som uppger att de känner särskild sorg över att ha lämnat skolan, men även att ha lämnat vänner är svårt för de äldre barnen. Även små barn uppges ha påverkats och varit medvetna om återvändandet.

Rasouls berättelse

Rasoul berättar att hans föräldrar sa att de var tvungna att återvända till sitt land för annars skulle de bli skickade till polisen. Han berättar att han blev väldigt ledsen när han fick veta det eftersom han hade sina vänner och sin bästa tid när han bodde i Sverige. Han berättade för sina vänner och lärare att han skulle återvända. När han lämnade Sverige var han ungefär elva år. Han ser det som att han växte upp i Sverige och tror att det är därför han älskar Sverige mer än Irak. Han berättar om tiden efter återvändandet. Hans släktingar kom för att hälsa på dem. Först i början var det trevligt, men efter ett tag kände han sig ledsen och saknade Sverige. Så här berättar han med egna ord: "Först när du kommer och du återvänder, i början är det trevligt för du är ny igen. Men efter ett tag känner du dig ledsen, och du minns den fina platsen. Om det var en resa till ett land för en månad, du gillar att vara där i början. Det var på det sättet för mig. Men efter det, du vill åka tillbaka till ditt land." När Rasoul återvände var det sommar och sommarledigheten hade precis börjat så han kunde inte börja skolan förrän efter tre till fyra månader. När skolan började gick han i nionde klass. Lektionerna var svåra eftersom han inte hade gått årskurs sju och åtta i Irak. I Sverige var lektionerna på engelska. I Irak var lektionerna på kurdiska och han berättar att hans kurdiska inte var bra. Han säger att han kunde tänka på kurdiska, men inte prata. De hade också lektioner på arabiska och han säger att han inte kunde någon arabiska alls. Han klarade inte skolan och fick gå om ett år.

(Från Röda Korsets rapport "Efter avslag – upplevelser om återvändande.")

Samtal med barn om avslag och återvändande

TIPS

Skriv gärna ut dessa sidor och sätt upp på väggen eller ta med i mötet med barn och familjer!

Även barn har rätt till information och att vara delaktiga i sin asyl- och återvändandeprocess. I samtal med barn som fått avslag uttrycker de ofta ett behov av få prata om återvändande på ett neutralt och nyanserat sätt. Det kan innebära att även få prata om vad som skulle vara positivt med ett återvändande och konkret om frågor som är viktiga för dem. Många barn uttrycker i samtal att de har rädslor kopplat till återvändande och det kan vara ångestdämpande att få sätta ord på dessa. Det kan vara särskilt viktigt att uppmärksamma barn i återvändandeprocessen om föräldrarna mår dåligt.

Tips till dig som möter barn

- Svara på barnets frågor uppriktigt och ärligt, men lova inte saker du inte kan hålla och var ärlig med att du inte vet svaret på allt.
- Ta barnets oro på allvar, men det är också viktigt att förmedla en berättelse av hopp och trygghet. Ett exempel på en sådan berättelse är: Jag vet inte exakt vad som kommer att hända, men jag vet att det finns människor som kommer att ta hand om varandra oavsett vad.
- När du inte har svar kan du svara ärligt, men på ett sätt som också förmedlar trygghet. Det kan vara lugnande samtidigt som vi tar deras frågor på allvar.

Samtal med barn

Här kommer förslag på hur ett samtal om återvändande med barn kan se ut för dig som i din roll möter och har samtal med barn. Detta är framtaget av personal på Röda Korsets Center för torterade och krigsskadade i Skellefteå utifrån de erfarenheter de har av att samtala med barn.

- Informera barnet om vad mötet ska handla om.
- Informera om återvändande på ett barns nivå och anpassat efter ålder.
- Låt barnet styra samtalet. Utgå ifrån det som barnet vill prata om, men återkom till ämnet vid behov.
- Exempel på frågor som kan ställas: Vilka känslor har du kring återvändandet? Eller vad vet du om återvändande eller avslaget?

- Påpeka vikten av att alla känslor behövs och har en funktion hos oss människor och att även ledsen, rädd och arg är viktiga känslor för oss samt vikten av att inte stänga av känslorna. Påminn också om att barnet kommer att känna känslan glad igen även i sitt hemland eller i återvändandelandet fast det bara känns som negativa känslor nu. Det kommer att finnas positiva saker så som lek, vänner, fotboll eller annat som är viktigt för dig även i hemlandet som kommer att kunna distrahera dig från jobbiga känslor.
- Fråga om det finns någon släkting i hemlandet som det finns positiva minnen kring och som barnet eller ungdomen längtar efter? Har du något positivt minne från hemlandet som vi kan prata om? Resan tillbaka kommer att se annorlunda ut än resan hit, ni kommer inte att vara på flykt i flera veckor, och det kommer inte att vara farligt.
- Måla upp en positiv bild av återvändandet så gott det går utan att vara ytlig och naiv. Påpeka de positiva erfarenheter som barnet haft i Sverige. Vänner, allt de lärt sig i skolan och hur de följer med barnet som bra minnen och gör barnet starkare. Påpeka att även barnets föräldrar har blivit starkare av positiva erfarenheter och nya möten i Sverige. Kanske har de fått med sig nya tankar och värderingar som kommer stärka dem. Ni kan behålla kontakt med Sverige via nätet om ni vill. Du kanske har möjlighet att resa/återvända när du blivit äldre/vuxen om du vill det då. Viktigast är att ni får vara tillsammans som familj.

Efter samtalet:

- Återkoppla till förälder.
- Hjälプ till att se till att barnet får ett avslut i skolan och med kompisar om det finns tid och möjlighet.
- Hjälプ till med praktiska saker så som att säkerställa att barnet får med sig översatta betyg och skolintyg, eventuella journaler från hälso- och sjukvård samt födelsebevis om barnets är fött i Sverige.

Rekommendationer

Rekommendationer till dig som möter barn och föräldrar:

- Barn har rätt att ta del av information som avser deras egen situation och ett eventuellt återvändande. Du kan vara ett stöd i samband med samtal hos myndigheter och i andra sammanhang samt påtala att dessa alltid bör vara barnanpassade utifrån innehåll, språk och miljö.
- Om du i din roll enbart möter föräldrar, ställ frågor om barnens situation och behov. Lyft om lämpligt vikten av att informera och involvera barnet i processen utifrån deras egna behov. Lyft även att barn kan ha behov av eget stöd, psykosocialt och praktiskt, i samband med och efter ett återvändande.

Rekommendationer till dig som är beslutsfattare, handläggare, eller möter personer med avslag i din myndighetsroll på Migrationsverket eller Polisen:

- Säkerställ att föräldrar förstår om återvändandesamtalen är obligatoriska eller inte för barn och överväg om samtalet kan genomföras med varje enskilt barns bästa i fokus.
- Om barn medverkar vid samtal anpassa och förbered så att samtalet kan genomföras på ett sätt som är tryggt för barnet. Säkerställ att barn får ålders- och individanpassad information samt att möjlighet att ställa frågor finns.
- I det fall barn inte är med ställ barnfokuserade frågor till föräldrarna som berör huruvida barnet informerats om beslutet och varit delaktig i förberedelser inför ett återvändande. Ställ frågor kring vilka behov barnet i fråga har och vad föräldrarna tycker är viktigt i relation till sina barn i samband med återvändandet.

Rekommendationer till Migrationsverket:

- Vid återvändande som berör barnhushåll eller ensamkommande barn säkerställ att barn får information och involveras på ett åldersadekvat sätt och utifrån sina individuella förutsättningar.
- Vid återvändandesamtal med barn säkerställ att dessa förbereds och att ansvarig person har kunskap och kompetens om barnets rättigheter, barnets rätt till delaktighet samt erfarenhet av samtal med barn. Individuellt stöd bör ges även till barn och individuella reintegrationsplaner bör upprättas för alla som ska återvända.
- Migrationsverket bör ta fram ytterligare riktlinjer för hur barn involveras i återvändandeprocessen. Dessa bör utformas så att barn kan inkluderas på ett tryggt och barnanpassat sätt utifrån individuella förutsättningar och barnets bästa.

Stöd som kan ges av Röda Korset

Röda Korset finns lokalt och har på många platser runt om i landet verksamhet för asylsökande och migranter. För att ta reda på vad som finns där du bor besök gärna Röda Korsets hemsida.

Migrationsrådgivning och stöd vid avslag och återvändande

Röda Korset ger professionell juridisk rådgivning och stöd kopplat till migrationsrättsliga frågor. Du kan bland annat ringa vård migrationsrådgivning på onsdagar för att få stöd i frågor som rör asyl, familjeåterförening, avslag, verkställighetshinder och återvändande.

Barnverksamheten på RKC Skellefteå

Röda Korsets behandlingscenter för krigsskadade och torterade i Skellefteå ger behandling till migranter med trauma från krig, flykt, förföljelse eller tortyr. Vår målgrupp är vuxna och ungdomar från 16 år och vi arbetar såväl med personer med uppehållstillstånd som med asylsökande och papperslösa. Vi är ett team bestående av psykologer, kurator, sjukgymnast, administratör och verksamhetschef.

Barnverksamhetens uppdrag på centret är att uppmärksamma barn som anhöriga och ge dem information och stöd. Barn som lever med föräldrar som är traumatiserade och lider av psykisk ohälsa kan drabbas av sekundär traumatisering. Även om barnet självt inte varit i direkt fara kan det utveckla liknande symtom som föräldrarna. Men många barn har även själv upplevt svåra händelser i sitt hemland och under flykten. Levnadsvillkoren för asylsökande och papperslösa barn innebär stor stress och otrygghet.

Vi ger stöd och information till våra patienters barn bland annat genom:

- Individuella stöd- och informationssamtal enligt BRA-modellen (Barns rätt som anhöriga)
- Stödgrupper för barn och föräldrar
- Ungdoms- och småbarnsgrupper
- Familjecaféer och sommarläger

Migrationsrådgivning på telefon

Onsdagar 9–12, 020-415 000

Du kan även få individuellt stöd vid avslag och återvändande. Vi erbjuder samtal för dig som vill prata om ditt avslag och dina alternativ framåt. Vi kan ge dig information utifrån din specifika situation samt materiellt stöd till dig som ska återvända och befinner dig i en utsatt situation. Vi kan även hjälpa till att kontakta myndigheter angående ditt ärende samt ge annat stöd. Exempelvis kan vi vid behov ta kontakt med Röda Korset eller annan aktör i återvändandelandet.

Vi erbjuder även stöd till dig som är kontaktperson till individer med avslag samt telefonsamtal med tolk vid behov.

Du kontaktar oss på returnsupport@redcross.se

Eller via QR kod webbformulär: [Kontakta Röda Korset](https://www.rodakorset.se/kontakt) (rodakorset.se)

Vill du lära dig mer om återvändandeprocessen?

QR-kod e-kurs/länk: [Verksamhetsspecifik kurs – Återvändande – Kunskapsbanken](#) (rodakorset.se)

Röda Korsets material om stöd vid avslag och återvändande

Efter avslag – Upplevelser av att återvända, (2021), Röda Korset, [LÄNK](#)

Samtal vid avslag och återvändande, (2022), Röda Korset, [LÄNK](#)

Rekommendationer till dig som möter personer med avslag i din profession eller i din roll som frivillig, (2021), Röda Korset, [LÄNK](#)

Rekommendationer till dig som möter personer med avslag i din myndighetsroll, (2021), Röda Korset, [LÄNK](#)

Här finns även material om vårt arbete samt vårt stöd till individer på olika språk: [LÄNK](#)

På denna sida finns även utskriftsversioner av allt material.

Övrigt material

FN:s konvention om barnets rättigheter finns på svenska på Barnombudsmanens hemsida bland annat: [Barnkonventionen – Barnombudsmannen](#)

Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 12 finns även den på svenska på Barnombudsmannens hemsida: [Allmänna kommentarer – Barnombudsmannen](#)

Barnombudsmannens material om stöd och verktyg för att genomföra barnets rättigheter och att göra prövningar av barnets bästa: [Genomföra barnkonventionen – Barnombudsmannen](#)

EUROPEISKA UNIONEN
Asyl-, migrations- och
integrationsfonden

Vi främjar migrationens möjligheter genom att driva ett projekt som medfinansieras av Asyl-, migrations- och integrationsfonden.

AMIRA – Assisting Migrants in Return and Asylum

Svenska Röda Korset

Svenska Röda Korset

Box 17563, Hornsgatan 54, 118 91 Stockholm
Telefon Infoservice 0771-19 95 00

E-post: info@redcross.se | Besök vår hemsida www.rodakorset.se